

Observatoriul este de două ori în
septemana, mercuria și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl.,
pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa
cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisii
cu post'a în ținutul monarhiei
pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl.
— În străinatate pe 1 anu 10 fl.
său 22 franci, pe 6 luni 6 fl. său
11 franci; — numeri singuratici se
dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie s'eu linia, cu
litera marunte garmondu, la prim'a
publicare câte 7 cr., la adou'a și a
trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea
30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în
modulu celu mai ușoru prin assem-
natiunile postei statului, adrese de
a dreptulu la Redactiunea Diariului
Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 104.

Sibiu, 29/10 Ianuaru 1880.

Anulu II.

Falsificatori de legi.

Inchiaiemu anulu nostru julianu cu o materia din cele mai neplacute; inse care din sutele de cestiuni fatali câte ne stau de inainte, pôte se ne fia mai placuta? Pentru aceea inse noi vomu cautá în față la tôte, placute neplacute, și vomu intrá cu ele în alu III-lea, sau daca voiti, în anulu XLIII-lea alu activitatiei nóstre.

Memorandulu, sau mai bine, cele patru memorande ale natiunei boeme inaintate la tronu prin barbatii sei de incredere, sunt dupa opiniunea nóstra de o inportantia asia de mare, în câtu ele merita că se fia desbatute și la noi din tôte punctele de vedere. La unu studiu că acesta obliga pe romani nu numai natur'a drepturilor cerute de cechi, care sunt parte mare identice cu postulatele și drepturile nealienabili ale romanilor, ci și alte inpregiurari demne de o perseveranta atentiune, precum se va vedea indata.

Sunt tocma 12 ani, de candu nu numai ne-romani, ci chiaru și unii dintre romani propagá cu tóta cerbici'a o doctrina nespusu de periculósa pentru minoritati, fia acelea politice fia nationali, fia ele de 100.000 sau de 10 milióne de suflete. Acea doctrina falsa și perversa tine, că în monarhii constitutionalu nu are nimeni dreptulu de a recurge și a se adressá la coróna, la monarhu, nici în cele mai grave cestiuni politice, nationali, religióse. Nu mai departe, chiaru și în anulu 1879 se aflara ómeni „constitutionalu” și o ceta intréga de diarie din Ungari'a, care au infruntatu cu extrema inper-tinentia pe prelatii și deputatii romanilor, pentru-cá au alergatu la monarhu spre a'lu rogá se ne protéga în contra despotismulu maioritatiei „constitu-tionale.” Acea pressa despotica vedea bine, că voindu se sugrume drepturile neprescriptibili ale celor 10 milióne de locuitori cari vorbescu alte limbi, și că incercandu-se a incuie de inaintea loru portile și usile ce ducu la tronu, lovescu în drep-tulu sublime și în datorinti'a Corónei de a apará pe cei asupriti în contra celor asupritori și a deschide celora calea că se'si póta castigá drepturile luminate cá radiele sórelui. „Mergeti la ministrii și la dieta, acolo se ve cautati drepturile vóstre, daca cumva le aveti; nu âmblati pe din dosulu corpuriloru legislative cá nisce denuntianti”, asia ni

se strigá din diverse parti cu o trufia și inganfare fóra exemplu în epoc'a în care traimu. Dara atunci cá ce remane acea coróna sacra, cu care se lauda acei farisei fatiari și mincinosi? Au nu vedu ei, că cu acelea doctrine lovescu de a dreptulu în principiulu monarhicu? Fariseii și Saduceii vedu fórté bine, cunoscú inse și altii joculu loru duplu cu doi bani în trei pungi și le smulgu masc'a, că-ci acea doctrina a loru nu este monarhica, ci e puru și simplu republicana, sau incai falsificarea cea mai nerusinata a doctrineloru constitutionalu, rationabili și honeste. La ei inse republic'a nicidecum nu este sinonima cu libertatea; ei și cá republicani sunt și remanu despoti.

Partid'a pangermanista propagase totu doctrinele farisaice atinse acilea. Natiunei cehiloru îi successe a sparge prin cerculu farmecatoriu alu sofistiloru și a se apropiá de tronu cu tôte postulatele loru. Acuma sofistii nu mai néga dreptulu de a recurge la coróna, nici dreptulu acesteia de a se interessá de starea celoru apasati, ei inse alérga la alte apucaturi de femei maiestre. Din toti, publicistii dela Budapest'a cu „Pester Lloyd” în frunte, vedindu că „jóca ursulu la vecinulu”, încerca se lege ochii lumei prin unu neadeveru din cele mai scandalóse. „P. Lloyd” adeca în primulu seu din Nr. 353 afirma cu frunte de feru, că drep-turile pe care le ceru cehii sunt mai puține decâtu „aceea ce noi (adeca ungerii) în acésta tíera amu datu de multu Croatiloru, și — cu exceptiune de universitate, — este cu puținu mai multu, decâtu aceea ce nationalitatiloru Ungariei li s'au asecuratu multu mai inainte prin art. de lege 44 din anulu 1868”.

Aci „P. L.” intielege asia numit a lege despre nationalitati care se decretase în acelu anu pentru oehii Europei, din care, anume aici în Transilvani'a, nu se mai tine astadi nici-o litera, ci se intenpla cu ea aceea ce au cerutu mai multi deputati ai dietei ungeresci în trei període, adeca de vreo optu ani încóce, cá legea citata se se desfiintiedie cu totulu. Nu s'a desfiintiatu prin dieta, este inse desfiintiatu în praxe, intru tôte ramurile vietiei publice, și acum se încerca se ne cassedie limb'a din scóle, din biserica și din sinulu familiei. Amu ajunsu la atáta, câtu de ex. în celu mai mare comitatu transilvanu locuitu aprópe numai de romani, functionarii și alti literati sunt provocati se frequente

numai casinele magiare, sub pedépsa de a trece în casulu contrariu de conspiratori.*)

Indata în primii Nri ai anului ce vine vomu continuá cu acéstá discussiune.

Protestulu armeniloru transilvani în contra desfiin-tiarei ritulu loru.

În „Magyar Polgár” din Clusiu Nr. 291 din 19 Dec. dn. Faraó dela Szépviz din Secuime, a pusu din nou în discussiune o cauza religiósa din cele mai delicate. Armenii catholici adica se plangu amaru, că clerulu romano-catholicu le cassedia ritulu loru orientale, cu carele venisera densii în Transilvani'a inainte cu 200 de ani. Nu e de ajunsu, dicu armenii, că ungerii romano-catholici au desfiintiatu episcopi'a armeniloru incai din dilele episcopulu ungerescu br. Mártonfy, și pe timpulu imperatulu Josifu II au intrigatu cá se curme ori-ce comuniune bisericésca cu mitropolitulu armenescu din Lemberg (Leopole) în Galiti'a, dara de atunci 'iau și supusu cu totulu la episcopulu transilvanu, au deprinsu pe clericii de arménu dati în seminaru, în ritulu romano-catholicu în contra respicateloru decisiuni ale papei Benedictu 14, Piu 9 și altii, cá nimeni se nu cutedie a se atinge de nici-unu ritu resaritenu, sub grea pedépsa ecle-siastica; dara episcopiloru catholici nu le-a pasatu nimicu de acelea porunci ale pontificiloru Romei, că-ci respunsulu loru este, că poporulu armenescu îi place ritulu latinu.

Spre a intielege natur'a acestei cestiuni, merita a se insemná din istoria celu puținu atáta, cá statulu armenescu din Asi'a fusese desfiintiatu de cátra turci și persiani pe la 1418 dupa mórtea regelui loru Leo III, adeca numai cu 35 de ani inainte de risipirea imperiulu bizantin. De atunci încóce, armenii fruntasi au inceputu a'si parasi patri'a și a se risipi, mai alesu cá comercianti, în tóta lumea. O parte considerabile de armeni s'au asiediatu în Poloni'a și alt'a în Moldov'a. Acestia inse sub Duca voda au rebellatu din caus'a exactiuniloru și inpilariloru, și fiindu-cá domni'a isi resbuná cumplitu asupra loru, câteva mii din trensii s'au retrasu în Transilvani'a, unde și asia se simtía

*) A se vedé diariulu „Hunyad” din Dev'a Nr. 38 din 20 Dec.

Foisiór'a „Observatoriulu”.

Casinele. Cluburile.

Ceea ce se dice pe la noi Casina dela ital. Casina (Monte casino etc.), în Romani'a și în câteva tieri apusene se numesce Clubu, éra în altele Societate. În tierile, nóstre casinele le-a introdusu mai antaiu com. Stefanu Szécheni pe la 1831, care a induplecatu pe contemporanii sei, cá se deschida câte-unu localu comunu, în care se se adune în tôte dilele la óre anumite sau si ori-candu, spre mai multe scopuri, precum cultivarea vietiei sociale și desbracarea selbataciei, inprumutare de idei și cunoscintie folositorie, lectura bun a, discussiunea cestiuniloru politice a le dilei, care pana atunci se discutá în publicu numai la adunarile municipali, cunos-cute cu nume de Marcales et Congregatiónes, care în timpuri normali se convocá prin prefecti totu la câte 3 luni în capital'a districtulu, la care inse numai nobilii de nascere avea dreptulu de a participá. La inceputu scopulu principale alu casineloru a fostu celu politicu, de care inainte cu 50 de ani se simtía necesitate cu atátu mai imperiósá, cu câtu de exemplu, în tóta mo-narhi'a habsburgica nu éra nici 20 de diarie politice, și acelea cá vai de ele, censurate si ratediate din tôte partile, éra aci în Transilvani'a vegetá cum potea, unu singuru diariu politicu „Erdélyi Híradó” din Clusiu, carele incepuse a esi cu trei ani inainte, éra în Sibiu éra „Siebenbürger Bote” ce esia odata în septemana pe câte 1/2 cóna formatu 4°. În Ungari'a diariulu celu mai cititu éra „Pressburger Zeitung” de 2 ori pe septemana. Aci inse nu voimu se scriemu monografi'a pressei, ci dâmu numai puține informatiuni despre casine.

Cea de antaiu casina romanésca s'a deschis în Transilvani'a la Brasiovu în a. 1835; statutele ei se mai potu vedé ici colea în exemplarie tiparite. Fiindu nse acea casina, comuna greco-romanésca, în locu de

conversatiune și petrecere demna, certele dintre co-merciantii de doue, respective de trei nationalitati, éra la ordinea dilei, din care cauza se intenplá pe acolo, cá si pe airea: romanii cá maioritare, parasira casin'a mestecata; apoi inse abia la 1845 isi deschisera casina curatu romanésca, pe care apoi numai generalulu Cha-vanne cá comandante militariu de districtu, li-a spart'o în a. 1851 éra în localulu aceleia asiedia polit'a im-peratésca si locurile de arestu politienescu. Dupa unu processu urtiosu romanii isi recastigara localulu la 1 1/2 anu.

Primele casine magiare au fostu cele din Pest'a si celu din Clusiu, adeverate centruri politice pana în a. 1848 în care se discutá, se complotá, se organizá opositiunea în tíer'a intréga, se dá ordine si se impartia parole de di, la care magiarii se supunea multu mai bine, decâtu chiaru la legile tieriei. În anii de antai membrii casineloru magiare éra mai totu din aristocrati'a superioare, mai tardiu intrara si alti barbati de distinc-tiune, dara not'a caracteristica a acelor doue casine a remasu pana în dio'a de astadi aristocratica, din care cauza ele si sunt cunoscute sub numele de casin'a domniloru.

Camu dela 1840 au resaritu în cetatile mai de frunte multe casine totu „boieresci,” ai caroru membrii steteau în comunicatiune strinsa cu cele din Pest'a si Clusiu. Camu dela 1846 inainte incepura a se infintia si casine de „cetatieni” (burgesi, Bürger, polgári casino, polgári olvasoegyilet) separati de aristocrati'a. Dupa tragi-comedi'a jucata cu simbolulu „libertate, ega-litate, fraternitate”, s'au incercatu multi a unificá acelea doue clase de casine, la care mai tardiu se adaosera pe la unele locuri si cetati mari a trei'a: Casin'a com-merciale. Mai nicairi n'au reusitu cu acestu proiectu. Educatiunea de casta, prejudetie nenumerate, diferenti'a în averi, în cultur'a spiritulu si a ániei n'au suferitu nicairi unificare durabile, éra pe unde s'au incercatu, curendu s'au si spartu, cá-ci de o parte vedeai pe aristocrati strimbandu din nasu si uitandu-se preste uméri la burgesi supranumiti mójici, Spiessbürger si pe

ung. Csizslik, éra de alt'a audiai pe burgesi dicundu: Marii'a sa 'mi e datoriu de 2—3 ani pe marfa, dara aici în casina se genedia se stea cu mine de vorba, pentru-cá se nu'lu ridia ceilalti boieri. Asia, în locu cá acele casine se se póta unificá, ele se ramificara si mai multu; anume dela 1840 adeca decandu lupt'a pentru limbile nationali se pornise mai cu furia, incepura a se multi casinele nationali asia, câtu de ex. în Bra-siovu existu astadi 4 casine nationali: Sasésca (cea mai mare), romanésca, magiara, grecésca si se te miri, daca máne poimáne nu vei audi si de una jidovésca.

Chiaru în dilele acestea curge érași o discussiune asupra „casinei domnesci” din Clusiu între cele doue diarie gubernementali din locu „Magyar Polgár” și „Kelet”. Celu de antaiu afla acuma, cá si inainte cu 7—8 ani, cá membrii acelei casine isi tinu nasulu prea susu si nu cauta se apropie si alte elemente sociali cátra sine. Cestalaltu néga cá aristocratiu aru mai fi exclusivi cá odinóra, convine inse într'unu punctu, cá în gene-ralu casinele si casin'a aristocratica din Clusiu în spe-cialu isi perdura, anume dela Uniune încóce, ori-ce influintia, védia, auctoritate, cu care inpunea doctrinele si opiniunile sale nobilime din provincia si asia nu se mai póte considerá cá unu foculariu centrale pentru scopuri nationali, politice, economice. Din contra, acea casina, cá si altele multe, s'au abatutu fórté multu dela scopulu seu primitivu, cá-ci astadi iu locu de a se ocupá membrii de vreo lectura sau de a stá la conver-satiuni interesante si folositorie, nu sciu decâtu se bata în biliardu, se jóce la carti, se provóce intrige si certe, éra câteva uitandu cu totulu de nobil'a loru voca-tiune, s'au prefacutu în cárciume, în care onorabili domni membrii se ospeta cum se cade, incai si cu Champagne cum dice „Kelet”; altele érași nu se potu sustiné din lips'a membriloru sau din caus'a saraciei, ori si a avaritiei loru.

Inpregiurarea din urma insoçita de furi'a magiari-sarei, a produsu în mai multi magiari planulu de a con-stringe în diverse moduri pe inteligenti'a romanésca dela orasie, cá se se faca membrii ai casinei loru.

lips'a unei clase de comercianti anume in Secuime si in comitate. Mai tardiu venira si alti armeni. Cei mai multi se asiedia mai antaiu intre secui, la fruntari'a Moldovei; éra apoi in a. 1726 una parte fu colonisata in Gherl'a, éra alt'a in a. 1738 la Elisabetopole (ung. Ebesfalva); ceilalti au remasu in Giurgiu-St. Nicóra, in Szépviz (Valea-alba) si la Canta; dupa aceea inse s'au impartitu câte 4—5 familii in mai multe cetati si orasie, pâna in Ungari'a si pâna la Vien'a. La multi armeni le placu se se asiedie printré romani, cu carii s'au avutu totudeauna bine, in câtu unele familii s'au si romanitu, éra altele au remasu cu comunele glumetie, date lora de câtra romani, precum Verdariu, Patrubani (de candu vendea marfa totu numai de câte patru bani), Daiubucate (de candu vendea marfa pe bucate), Capudebou (de candu facea comerciu mare cu boi). Capra, familia armenesca, cu rangu de baronu, Maly, dela romanésca Malaiu si Malaoiu, Vacariu, familia armenesca, care astadi se scrie pe unguresce Vákár etc. etc. Cele mai multe familii armenesci in generatiunile moderne uitandu'si limb'a, s'au magiarisatu cu totulu. Pre candu au venitu in Transilvani'a familiile armenesci, avea confessiunea eutichiana, dela numele archimandritului Eutiches din Constantinopole, care a fostu capulu Monophysitiloru, cari credu că dupace s'a intrupatu Logos, a remasu numai cu una natura, nu cu doue (Sinódele dela Constantinop. a. 448, Efes. 449, Calcedonu 451). Bietii armeni, cari nu pricepea nimicu pe lume din acelea dispute ale calugariloru, au fostu incurcati in ele fara se scia cum si au suferitu rele nespuse de mari din caus'a loru, le mai suferé si pâna in dio'a de astadi, că-ci poporul intregu armenescu câtu se mai afla in Asi'a si Europ'a, s'a desbinatu successive in vreo patru confessiuni; cei mai multi inse tinu inca la ritulu orientale cu taria, mai alesu că acela, curatitu de adaoseturile calugaresci si executatu cu tóta demnitate, este celu mai frumosu si mai sublime din tóte riturile religiose; de aceea le pare reu si armeniloru, că r.-catholicii parte l'au delaturatu din bisericile armenesci, parte l'au schimositu si corcitu.

Pontificii románi au potutu se totu oprésca cu anatema trecerea popóraloru orientali gr.-catholice dela unu ritulu altulu, dara in tieri cá Ungari'a si Poloni'a, in care fanatismulu nationale a mersu totudeauna alaturea cu celu religiosu, cá de ani 50 incóce acelu nationale intrece departe pe celu religiosu, care au ajunsu cá se fia numai de masca la celu nationale. Polonii au silitu in secolulu trecut pe compatriotii loru ruteni greco-

Ide'a considerata in abstracto, din punctu de vedere superioare alu culturei si civilizatiunei, alu apropierei ómeniloru unii de altii, ar fi de acceptatu fara nici-o siovaire; dara candu ajungi la aplicarea ei vedi, cá cu singur'a esceptiune de casin'a cea mare comuna din Sibiu, aplicarea ei pe airea, in totu coprinsulu Transilvaniei este atátu din cause sociale, câtu si totu asia din cele politice nationale, pâna acum absolutu imposibile, si ori-unde s'au facutu incercari de acestea, n'au reusitu de locu, ori-câ unificarea tinu de joi pâna mai apoi, lucru facutu in sila, fara voia si fara simpathii, buna-óra că incercarile dela Fagarasiu si de pre airea.

Pre candu domni'a austriaca éra omnipotentu preste totu teritoriulu monarheliei (1850—60), gubernulu transilvanu luase diverse mesuri, uneori dulci, alta-data aspre, cá se apropie pe nationalitatile si clasele poporatiunei pe terenulu sociale, prin unificarea casineloru prin baluri elegante, prin invitari la mese comune s. a. familiile se supunea de voia de nevoia, mergea si venia fara a remané urme durabili in spiritele loru; cu casinele inse n'au potutu scóte nici austriacii nimicu la cale, de si ei se pricepea multu mai bine decâtu acesti moderni, cari si in modulu invitareii loru sunt brutali. Exemplulu celu mai próspetu ilu avemu din Dev'a. Diariulu dlui Réthy Lajos nacajitu din cauza că, casin'a loru de acolo nu e in stare se intrunésca pe burgesia cu aristocrati'a, dupace infrunta si inprósca in drépt'a in stenga, se incaiera si de inteligenti'a romaniloru dicundu'le câteva in pertinentie, pe care nu mai scimu ce natura de óie le-ar potea suferi, le plesnesce in fačia prepusulu de conspiratori politici, le aduce a minte că joculu de carti elvetiane are totu 32 de foi si cele franceze totu 42 in casin'a ungerésca cá si la ei acasa, éra la biliardu jóca ungerii totu dupa metódele cunoscute de romani, éra diarie n'au atatea câte au ungerii; in fine le mai spune odata, că functionariu de romanu dupa limb'a ungerésca mananca pâne ungerésca, cá si cum adeca natiunea romana nu ar plati nimicu la tesaurulu statului! Eca midiolócele cu care voru ei se inpace spiritele cele amarite ale romaniloru! Conspiratori? Da, intru adeveru casinele magiare incepundu dela a. 1831 pâna in a. 1837 au fostu cuiburi de comploturi si conspiratiuni, nici-odata si nicairi casinele romanesci.

Scopulu primitivu alu Casineloru a fostu bunu, nobile, necessariu; abuserile l'au degradatu. Este datori'a generatiuniloru moderne ale rehabilitá.

catholici, cá se'si derime si cassedie fruntariulu (catapetém'a) dela altariu, se remana cu totulu deschisu si espusu la vederea poporului, precum éra la elini, éra nu cá la evrei in biseric'a lui Solomonu. Rutenii orbiti, dara si de altumentrea totudeauna tiraniti de câtra aristocrati'a polona, s'au supusu la multe schimbari, adeca assimilari, Urmarea fu, că fruntasii ne mai vediendu vreo mare differentia intre cele doue rituri, trecura si mai trecu neincetatu la ritulu latinu. „Plansóre ridicula“, voru dice liberii murari, cosmopolitii, filosofi. Ridicula si nu prea. Prin trecerea la ritulu latinu se multiescu neincetatu poporeni rom.-cath., prin urmare crescu ingrosiandu-se si veniturile clerului polonu, éra clerulu ruténu, ai carui membrii sunt casatoriti si au familii numerose, remane cu satenii si pe la cetati cu proletarii cei saraci si betivi. De altumentrea ce se amblamu prin Galiti'a? Vedi in Marmati'a, Satmaru, Bihari'a etc. Inca numai vreo 50 de ani si de va merge totu asia, ritulu orientale va fi disparutu cu cleru cu totu.

Bucovin'a.

Vadulu Hurului, in diu'a de s. Nicolau 1879.

Lucrarea si exploatarea pamenturiloru fondului religiunariu gr.-or. e data pe man'a arendatoriloru, cari sunt de regula jidovi. In contractele loru inchiaiete cu directiunea fonduriloru sunt puse si conditiunile, cá au se crutie superedificatele si ingraditurele economice si au se tina unu numeru anumitu de vite in favórea ameliorarii pamenturiloru.

Una mosia de ale fondului religiunariu se afla si in comun'a Ceahorului. Se dice, că arendasiulu acelei mosii este jidovulu Charles Holder, care loquiesce in Mahala, unde tine una mosia mai intinsa.

In afacerile mele trecu prin Ceahoru la Cernauti de doue séu de trei pe septemana si drumulu mi-e pe langa cas'a arendasiului. Potu dice, că aice totulu e lasatu in parasire. Argatii rupu gardurile si le ardu, scandurele batute la paretii grajdului disparu din di in di totu mai multu; cosierele, de si nu-su de multu facute, sunt in ruina, in câtu trebuiescu noue; casele de locuitu stau desierte si se intrebuintiédia din candu in candu in locu de hambare (gránarie). Asia se pare că privighiarea din partea directiunei fonduriloru si dominiiloru bisericesci, care se afla in Cernauti, lipsesce cu totulu, sau cá usulu introdusu aici de a lasá reparaturele in grij'a arendasiloru cá se le faca ei, trebue se fia fórté reu, stricatiósu si ruinatoriu, acomodatu a incuragiá pe arendasi, cá se suga si se stórcá tóta unsórea si grasimea pamenturiloru, se folosésca in tóte modurile multele superedificate, pâna candu se prefacu in ruine.

La mosi'a Ceahorului nu e observata nece conditiunea in privinti'a ameliorarii campuriloru; că-ci vite nu se vedu in grajdurile arendasiului, fiindu duse pe mosi'a din Mahala.

Inpregiarile acestea nefavorabile pentru veniturile fondului religionariu nu sunt singuratece, ci ele se potu aflá usioru la tóte mosiele in diferita mesura. Buna-óra arendasiulu dela mosi'a Mologiei nu tine decâtu doue vaci; dara si de altumentrea contractulu lui este cá si calcatu in pitióre, fiindu-cá elu insusi nu cultiva pamenturile, ci le dá in sub-arenda pe langa diverse conditiuni la locuitori, cari le lucra numai cum sciu, cum potu si cum vréu.

Éta, asia se deteriorédia frumósele si de D-dieu binecuventatele mosii ale bisericeii gr.-or. orthodoxe din Bucovin'a; se pare inse că ven. nostru consistoriu din Cernauti sau nu este informatu de câtra nimeni despre acelea nelegiuri ale arendasiloru, sau daca le scie, atunci ii va fi lipsindu timpulu cá se infrunte reulu si se infrémedie pre calcatori de contracte.*)

Romania.

— Bucuresci. (Cestiuni nationale-economice). Este unu adeveru stravechiu, cá totu reulu isi are si partea sa buna. Pre candu

*) Acestea descoperiri ale dlui corespondente merita cu atátu mai multu atentiunea, cu câtu de alta parte se vedu dela unu timpu incóce diverse corespondentie din Cernauti publicate in unele diarie din Vien'a, cá totu atatea denuntiatiuni uritióse si nedemne, indreptate asupra unoru barbati dintre cei mai de frunte din gremiu, inse mai totu relative la vacanti'a scaunului arhiepiscopescu. Cá si cum nu ar fi de ajunsu batjocurile venite dela straini, le mai dau si cei de acasa materia de insulte. In locu de a se ocupá de ameliorari si reforme interne, acolo acasa, ei dau pe barbati loru in judecat'a pressei germane si israelite, pentru cá aceea se decida in cestiunea mitropoliei. Not'a Red.

se desbatea cu mai mare focu uritiós'a cauza a israelitiloru, noi reflectaseramu in unulu din Nrii acestui diariu, cá alianti'a israelita universalá dela Paris si Vien'a voidu a face natiunei si patriei romane unu reu fórté mare, ii facu si unu mare bine, cá inboldi intrég'a societate in tóte clasele si straturile sale, sau cum dice tieranulu, dela vladica pâna la opinca, cá se'si mai reculéga poterile si cunoscédu'si totu odata defectele proprii, pericolele ce o amenintia, se ia mesurile cele mai eficaci, nu spre a se apará de religiunea mosaica, de care ar fi adeverata absurditate a se teme, ci in generalu de invasiunea tuturoru acelor elemente heterogene, despre care se póte sci din capulu locului, cá invadu Romani'a numai cu scopu de a se inavuti in trensa, fara a dori vreedata cá se o aiba de a loru patria. Cá de trei luni incóce se formédia in tóte partile tieriei cluburi, asociatiuni, companii, reuniuni, sau cum le mai dicu, tóte cu scopu de a inaintá industri'a patriotica si comerciulu, cum si a enancipá tier'a de subt presiunea plutocratiei, adeca a capitaluriloru straine.

Cea mai mare si totuodata mai grea problema ce avea se resólve statulu insusi in dilele acestea, éra rescumperarea caliloru ferate. Trebuiá se incete odata acea administratiune straina, aroganta, egoistica, destructiva, acelu statu in statu. Multiamita Ceriului, in momentele candu scriemu acestea, problem'a se póte considerá cá deslegata si tóte calile ferate de pe teritoriulu Romaniei, cá proprietate a statului. In câtu pentru conditiunile acelu contractu de rescumperare, toti ómenii pricepatori de lucru si impartiali, neorbiti de patimi, recunoscu cá mai bune nu le potea castigá si cá de aci incolo depende in partea cea mai mare dela intieleptiunea si patriotismulu gubernului, cá acelea anitati de 18 milióné si câteva sute de mii franci se fia miciorate in celu mai de aprópe venitoriu, in câtu se tréca si preste asteptarile optimistiloru. Calile ferate ale Romaniei sunt si pâna acuma frequentate asia, precum prea puçini au potutu sperá inainte de acésta cu 7—8 ani.

Cu infintiarea industriei mari (fabricé) va avea Romani'a, precum are de ex. si Ungari'a, cele mai mari dificultati. Aci, pe acestu terenu, lipsesce teori'a cá si praxea, si capitalistii apucara in cele mai multe casuri pe mani de charlatani straini, ignoranti si rapitori. Celu mai tristu casu este alu fabricei de zacharu dela Chitil'a (langa Bucuresci), unde dn. Bibescu sedusu de ómeni usiori, inmorméntá câteva sute de mii fora celu mai micu folosu, in câtu astadi se vediu silitu a recurge la statu pentru subventiune de 1,200.000 lei, dupa-ce fabric'a nu a potutu lucrá nici patru ani cu poterile proprii. Celu mai mare periculu pentru fabricé care se facu in tierile agricole, vine dela lips'a de lucratori exercitati in nenumeratele ramuri ale fabricatiunei, dela lips'a de usine (faurarii, fundarii) de machine, dela lips'a de capitaluri eftine cu celu multu 6% si — in analis'a ultima dela directori. Anglii, francesii, germanii, belgianii cei onesti ti-o spunu verde in fačia: „Domniloru, nici-unu directoru bunu care trage in patri'a sa, de ex. 10.000 franci si tóte celelalte comoditati, nu va merge in patri'a Dvóstra, daca nu'i veti da indoitu mai multu, că-ci elu in casuri de acelea se duce numai cá se faca la dv. capitaluri, se'si vendia sciinti'a câtu se póte mai scumpu; éra celu ce 'ti merge pe plata usióra, se sciti cá sau este unu ignorantu, sau unu betivu, pe care la noi nu'lu tine nici-unu proprietariu de fabrica; sau de nu, atunci este mituitu de câtra fabricanti din patri'a lui, cá se ve ruinedie fraged'a vóstra industria inca pâna-ce se afla in scutece. Industri'a cea mare a tieriloru inaintate este vrasmasia de mórté a industriei la care se incérca tierile agricole. Fabricéle de zacharu din Franci'a si Boemi'a au omoritu in câteva ani optu fabricé totu de zacharu din Ungari'a; cele straine de charthia au sugrumatu 2 mari si 6 mici din Ungari'a si alte 7 din Transilvani'a; din vechile 60 panurarii (postavararii) si flanelarii dela Brasiovu si Sibiu au mai remasu vreo 6 bunicéle si alte 20 care vegetédia dintr'o di intr'alt'a. Totu asia vedemu cá s'a intemplatu in Romani'a cu câteva fabricé de stearina, de postavaria, de bere, de lemnusie, de caramida etc. care au caditu una dupa alt'a. Asia, cei ce se apuca de industri'a mare, se nu'si faca ilusiuni.

Cu industri'a mica ar merge mai usioru si mai siguru, indata-ce poporatiunea urbana ar lasá din capritiulu fórté nepatrioticu de a cumpará totu numai manufacturi aduse dela Vien'a si Paris, si indata-ce meseriesii nu aru urcá pretiurile nebunesce, spre propri'a ruina.

Ese in capitala de 6 ani incóce unu diariu romano-francesu „Curierulu financiaru“ si de 10 ani

„Revista științifică pentru vulgarizarea științelor naturale și fizice.“ Pre câtu timpu foi periodice de coprinsulu acestora în locu de a se înmulți, scadu la numeru, cutediamu se dicemu, că terenulu pentru industria înca nu e preparatu și că o multime ne-numerata de individi, cari n'au nici o vocatiune pentru asia numit'a politică, ar face multu mai bine, dacă s'ar pune pe cultivarea științelor naturali și a celoru exacte, era dacă le este lene pentru asia ceva, se învetie celu pușinu vreo meseria ordinara, dara buna, banosa, că de aceea sunt destule, se se si cerce noroculu a intră că voluntari pe la fabrice din țeri straine. spre a se perfecționă în vreo specialitate ôrecare.

În primii nri din anulu III vomu reproduce dupa date ofic. bilantiulu comerciale alu României, din care se va vedea spre spaim'a multora, că unde până aci acelu bilantiu era de regula activu, astadata ese passivu preste 10 milioane franci. Causele se voru vedea din cifrele specifice, ele inse mai că s'ar putea esplică prin unu singuru cuventu: „Luxu“.

Sciri diverse.

— (Apelu.) Dela comitetulu centrale pentru ajutorarea inundatiloru, primiramu urmatoriulu apelu pe care ne grabimu a ilu publică, dorindu că elu se afle resunetu în tôte partile locuite de romani:

„Cătra p. t. publicu!

„Pe malurile inundate ale Muresului, Crisiuriloru, Ternaveloru, Ariasiului și ale altoru riuri, sute de familii romane, a caroru avere deveni prad'a inundatiloru din lun'a trecuta, stau sub ceriulu liberu în mediulu ernei grele, fara pâne, fara vestimentu. Fomea și frigulu le amenintă acum și viaț'a — uniculu ce a scapatu de înfricosiatulu elementu.

Umanitatea și sant'a lege creștină ne demanda, se nu le lasamu se përa înainte ochiloru nostrii!

Conșciu de acêta datorintă sacra, subscrisulu comitetu, instituitu prin inteligent'a romana din Sibiu, se adresădă cătra tôte ânimele creștine cu rogarea: se grabimu a veni în ajutoriulu acestoru frați ai nostrii, loviti de sôrtea amara!

Pentru înlesnirea câtu mai curende ajutorari a acestoru nefericiti, comitetulu subscrisu va primi ori-ce ofrande maritimose și procurandu'si date positive despre lipsele nefericitoru, va distribui apoi pe bas'a acestora ajutoriile intrate la densulu, dandu la tempulu seu ratiociniu despre acelea prin organele de publicitate.

Ofrandele sunt de a se adresă d-lui cassariu alu comitetulu Visarionu Romanu, directoru alu institutulu de creditu și economii „Albin'a“ în Sibiu.

Comitetulu centrale pentru ajutorarea inundatiloru.

Sibiu, 27 Decembre st. v. 1879.

Presedinte: E. Macelariu; secretariu: A. Trombitasiu; cassariu: V. Romanu; N. Cristea; Dr. J. Hodosiu; Dr. A. Brote; J. G. Baritiu.

— (Lucruri asiatiche) numesce diariulu ministeriale „Ellenör“ urmatori'a întemplantu. În comun'a Ciucea, stațiune de cale ferate spre Oradea, în 21 Dec. unu june romanu fu batutu de mörte. Parinti lui telegrafara îndata la orasiulu Huedinu, că celu mai apropiatu, că se vina unulu din cei doi medici salarisati; dara nici-unulu nu s'a miscatu din locu până a patr'a di, bietulu june inse repausase cu o di înainte. Atunci unulu din medici avu impertinent'a se dica: Acestu mortu m'a portatu Aprilu. Adeca că si cum ar fi repetitu cunoscut'a formula: „Ci că a fostu numai unu romanu.“

— Executiuni de impositu în capital'a Ungariei dupa date oficiali.) Numerulu locuitoriloru în Budapeșta se apropia la 300 de mii. Din cnoscutele impositu numerose una singura, adeca darea pe case, pe edificia, face câtu darea unei provincii mari-cele, adeca 2 milioane 394581 fl. 20 cr. pe 1 anu. În decursulu anulu 1879 perceptoratu a fostu necesitatu se tramita 88,866 amerintiari de plata, la mai multi căte 3 și 4, era glöb'a (amend'a) din acestea fu 8886 fl. 6 cr. Au executatu pe 30625 de persöne și spessele de executiune au fostu 42229 fl. 70 cr. 120 de case (firme de comercianti și a.) au bancrotatu și au remasu datorice cu 25881 fl. La 334 proprietari li s'au vendutu imobiliile pentru 66845 fl. La alti 302 insi s'au intabulatu (hipotecatu) pe averele imobiliare restantie de 137577 fl. 2330 de locuitori contribuenti cu restantie de 125800 fl. au fugitu din capitala. La 11,887 insi

cu restantie de 336,988 fl. nu li se afla nicairi domiciliulu, ceea ce însemna mai pe romanesce, că unii că aceia sau că iau lumea în capu pe nesciute, sau că se muta mai în tötă lun'a dintr'o suburbe în alt'a, inse totu sub altu nume, nu sub celu trecutulu în registrele de contributiune.

Dacă merge asia în capital'a Ungariei, cum cre-deti că merge în afara, în provincia?

— (Lupii.) Dupa diariulu „Hunyad“, la comun'a Gîoagiulu de diosu o potaia de 17 lupi au ruptu 38 de oi. Dupa mai multe diarie din Ungari'a, în comitatele Biharu și Satmaru lupii au mancatu în diverse locuri, inse totu la drumu, 6 ömeni, anume 2 preoti, dintre cari 1 gr.-cat. rutënu, 1 jidovu, 1 pastoriu de oi, 1 sierbitoriu și pe o romanca au rupt'o de nu se scie dacă va remanea în viaț'a.

— (Diariu republicanu în Ungari'a.) Cunoscutulu june deputatu Verhovay, care organizase antierti demonstratiunea contra ministrulu C. Tisza și i sparsese ferestriile, din colaboratoru ce fusese la diariulu Kossuthianu „Egyetërtés“, isi deschise unu diariu propriu intitulatu Függetlenség (Independenț'a), cu programa curatu republicană; era că se strabata și mai bine la mintea poporatiunei, se și apucă se descoperi, atātu mai virtosu misteriele classeloru superioare, câtu și din ale pressei ce se dice nationale și patriotice, multime de blastematii rafinate, între care se numera la loculu antaiu pretiurile pentru concessiuni de cali ferate, castigurile enorme care se facu cu adjudecarea de liferatiuni și mai multu că tôte, cu rescumpararea juninei dela înrolarea în regimente.

Relativu la misiile și crimele petrecute la bancile rurale memorate de atâtea-ori, diariulu lui Verhovay se tinu de promisiunea data și numi mai antaiu vreo siepte diarie care au luat bani cu miile dela banci, pentru că se le laude și recomande, sau celu pușinu se taca despre ori-ce misielia aru audi sau vedea. Chiaru și relative la colectele facute pentru comunele înecate prin esirea apelor, esu la lumina blastematii, precumu de ex., că cutare diariu deschide colecte, aduna bani și apoi nu i trimite la destinațiunea lor.

— (Cum au ajunsu Belvederulu din Viena a fi galeria de tablouri.) Imperatulu Josifu II concepuse înca pe candu era conregentu, planulu pentru acêta, dar' se temea că mam'a sa nu va consimti. Elu solicită deci ajutoriulu amicabilu alu principelui Kaunitz. Acesta dupa o meditare de cateva momente, consiliă zimbindu pe junele imperatu, se nu isi astërna imperatesei rogarea sa, ci din contra se cëra că acelu palatulu se i se dea lui că resedentia. Josifu II urmă acestui consiliu, fara de a fi găcitu înca intențiunea lui Kaunitz. A dou'a di Josifu II espuse imperatesei necesitatea de a dispune de mai multu spatiu pentru curtea sa și că i-ar causă bucuria, deca imperatës'a i-ar pune la dispozițiune spre acestu scopu escelentulu palatu alu „belvederulu“ de susu. Imperatës'a i respunse că va medită asupra lucrulu. În diu'a urmatorë veni Kaunitz, pentru că de ordinariu se si faca raportulu asupra afaceriloru esterne. Cu acea ocaziune Mari'a Teresi'a i comunică perplexitatea în care o au pusu rogarea fiului ei, care fara indoiala că în acelu castelu solitaru voiesce se duca o viaț'a libera. Kaunitz ridiendu în interiorulu seu se bucură, că i-au succesu a escită temerile și îngrijirile imperatesei și i inpartasi și ôresicare presupuneri fictive ale sale. Imperatës'a se sparia și roga pe Kaunitz se i dea unu bunu consiliu în acêta situațiune dificila. Kaunitz se prefacu că meditedia și apoi dise, că si candu i-ar fi venitu o buna idee: „Cum ar fi deca noi amu prefacu belvederulu în galeria?“ Imperatulu Josifu, argumenta elu mai departe, lasa totu-deauna precadintia interesseloru statulu înainte dorintiloru sale private; elu va cedă de singuru! . . . Mari'a Teresia adopta cu mare bucuria propunerea și asia scopulu lui Josifu II s'a realizatu.

— Atragemu atențiunea onor. nostru publicu cetitoriu asupra inseratulu pe care ilu publicamu în Nr. de astadi, alu d. J. H. Heller din Bern'a (Elveti'a), referitoru la aparate de musica ce se recomanda fôrte bine, că presente de craciunu și anulu nou.

Contractulu Socialu.

De J. J. Rousseau.

Capitolulu IV.

Despre comitiile române.

(Urmare.)

Acestea au fostu diferitele inpartire ale poporulu român. Vomu cercetă acuma efectulu, pe care ilu aveau în adunari. Aceste adunari convocate în modu legitimu se numeau comitiile și aveau locu de ordinariu pe piat'a Romei seu pe campulu lui Marte.

Ele se deosebeau în comitiile dupa curii — comitiile curiata — în comitiile dupa centuriile — comitiile centuriata și în comitiile dupa triburi — comitiile curiata —, corespunzându celoru trei forme dupa care era inpartitu întregu poporul român. Comitiile curiata erau institutiunile lui Romulus, acele dupa centuriile ale lui Serviu, era comitiile tribute erau institutiunile tribuniloru poporulu. Nici o lege nu se sancționă și nici unu magistratu nu se alegea, decâtu numai în comitiile și neaflanduse nici unu cetatiënu, care se nu fia înscrisu în vreo curia, centuria seu în vre unu tribu, urmëdia că nici unu cetatiënu nu era eschisu dela dreptulu de a votă și că poporul român era într'adeveru suveranu de dreptu și de fapta — de jure et de facto.

Pentru că comitiile se fia convocate în modu legitimu și pentru că conclusiunile lor se aiba putere de lege, erau de lipsa trei condițiuni: 1) că corpulu seu magistratulu care le convocă se fia investitu cu autoritatea necesara pentru acestu scopu; 2) că adunarea se se tinea într'o di permissa de lege și 3) că augurulu întrebatu se fia favorabilu.

Ratiunea primei condițiuni n'are lipsa se fia esplicata; a dou'a este o afacere politienăca. Astfelu nu era permissu a se tinea adunari în dile de serbatori și de tērgu, în cari țieranii veneau la Rom'a pentru afaceri și nu aveau timpu de a petrece pe piat'a publica. Prin condițiunea a trei'a senatulu tinea în friu unu poporu orgoliosu și neliniscitu și stemperă la timpu ardörea tribuniloru seditiosi, cari inse afara mai multu de unu mijlocu, pentru de a se emancipă de acêta pedeca.

Legile și alegerea siefiloru nu erau singurele obiecte supuse judecătii comitiiloru. Dupa-ce poporul român și-au însusitu funcțiunile cele mai inportante ale guvernulu, se pöte dice, că în acele adunari se regulă sôrtea Europei întregi. Acêta variatiune a obiectelor, care se decideau în aceste adunari erau caus'a, că ele isi schimbau form'a.

Pentru de a i'si face cineva o idee despre acele forme diferite, n'are decâtu se le compare. Scopulu pe care l'au urmaritu Romulus prin înființarea curieloru a fostu, de a tinea în friu senatulu prin poporu și pe acesta prin senatu, era elu se domnësca în modu egale asupra tuturoru. Prin acêta forma elu au datu poporulu întrég'a autoritate a numerulu, pentru de a balantiă acea a poterii și a bogatiei pe care o au lasatu patricianiloru. Dara conformu spiritulu monarhicu, elu lasă unu avantaju fôrte considerabilu patricianiloru prin influenț'a clientiloru lor asupra maioritati sufragelor. Acêta institutiune admirabila de patroni și clienti au fostu unu capu-d'opera de politica și umanitate, fara care patriciatulu, atātu de contrariu spiritulu republicanu, nu ar fi potutu subsistă. Rom'a singura are onörea a fi datu lumei acestu exemplu frumosu, din care nu au urmatu nici odata unu abusu și care de atunci nu au mai fostu imitatu nici odata. Institutiunea curieloru au duratu sub regi până la Serviu, pentru că domni'a celui din urma Tarconiului nefiindu consideratu că legitima, au fostu cauza, că apoi în generale legile regiloru se fia numite leges curiatae.

Subt republica, curiele marginite totudeauna la cele patru triburi urbane, care nu coprindeau decâtu plebea Romei, nu poteau conveni nici senatulu, care era în fruntea patricianiloru, nici tribuniloru, cari de si plebei și ei, erau în fruntea cetatiëniloru mai avuti. Ele au caditu în discreditu și umilirea lor era atātu de mare, în câtu cei 30 lictori ai lor adunati, decideau acea, ce ar fi trebuitu se decida comitiile curiatae.

Divisiunea dupa centuriile era atunci atātu de favorabila aristocratiei, în câtu, cineva nu isi pöte esplică, cum de senatulu nu au dominatu totudeauna în aceste comitiile, prin care se alegea consuli, censori și toti ceilalti magistrati curulici. În realitate, din cele 193 centuriile, care în 6 clase coprindeau întregu poporul român, class'a prima avea 98 voturi și fiindu că voturile se numerau dupa centuriile, acêta classa întrecea prin numerulu voturiloru sale pe tôte celelalte. Candu tôte centuriile erau de acord, voturile nu se mai adunau și astfelu acea ce decisesse minoritatea, trecea că decisiune a maioritati și nu fara cuventu se pöte dice, că în comitiile centuriatae afacerile se regulau mai multu prin coruptiune de bani, decâtu prin voturi.

Inse acêta autoritate suprema se temperă prin doue mijlöce: antaiu tribunii de ordinariu și totudeauna unu numeru mare de plebei, apartinendu de class'a celoru avuti, balantiau influenț'a patricianiloru din class'a prima.

Alu douilea mijlocu era, că în locu de a face că centuriile se voteau dupa ordine, în care class'a prima facea totudeauna începutulu, se alegea una

prin sorti, care apoi procedea singura la actulu de alegere*), dupa care apoi toate celelalte centurii repetau in alta di aceiasi alegere, pe care de ordinariu o confirmau. Astfeliu i se detragea rangului autoritatea esemplului, pentru de a o dá sörtei, conformu principiilor democratice.

Din acestu usu mai resulta inca si unu altu avantaju, acela, cá cetatienii dela tíera se aiba tempu între cele doue alegeri, de a se informá despre meritele candidatului alesu numai provisoriu, pentru cá apoi se i'si dea voturile in cunosciinta de cauza. Inse sub pretestu de urgentia, in urma le succese se desfiintiedie acestu usu si ambele alegeri se faceau in aceiasi di.

Comitiile tribute erau adeveratulu consiliu alu poporului románu. Ele nu se convocau decâtu numai din partea tribunilor si tribunii insusi se alegeau prin ele si totu ele aduceau si plebiscitele. Acolo senatulu nu numai cá nu avea nici unu rang, dara nici chiar dreptulu de asistentia si astfeliu senatorii, cari erau fortiați de a ascultá de legi pe cari ei nu le votasera, erau mai puçinu liberi chiaru decâtu si celu mai din urna cetatienu. Acésta nedreptate isi avea sorgintea sa intr'o neintielegere si ar fi fostu suficiencia pentru de a invalidá decretulu unu corpu la care nu erau admisi toti membrii sei. Candu toti patricianii aru fi asistatu la aceste comitii, dupa dreptulu ce ilu aveau cá cetatieni, atunci, deveniti simpli particulari ei nu aru fi potutu influentiá de locu asupra rezultatului unei votari dupa capete, in care celu mai neinsemnatu proletariu avea totu atáta inportantia cá si principele senatului.

Se póte vedea deci, cá prelanga ordinea ce resulta din aceste distribuii pentru adunarea voturilor ale unui poporu atátu de numerosu, acele distribuii nu se reduceau numai la niste formalitati indiferente, ci cá, fiacare din ele avea efectele sale particulare, relative la scopulu la care au fostu preferate.

Fára de a intrá in amenunte mai multe, din cele precedente resulta, cá comitiile tribute erau cele mai favorabile pentru gubernulu poporaru, éra comitiile centuriate pentru gubernulu aristocraticu. Cu privire la comitiile curiate, care erau compuse singuru numai din plebea Romei, apoi ele erau cu totulu discreditate, pentru cá favorisau tirani'a si aspiratiunile marsiave si chiaru seditiósii se fereau de a usá de unu instrumentu care le descoperea pe fatia proiectele lor. Este siguru, cá maiestatea poporului románu se manifestá si se aflá numai in comitiile centuriate care singure erau complete, in tempu ce in comitiile curiate lipseau triburile rustice, éra in comitiile tribute lipseau senatulu si patricianii.

Modulu de a strengere voturile, la primii Románi érá totu asia de simplu cá si moravurile lor de si mai pucinu simple cá in Spart'a. Fiacare isi dá votulu cu voce tare si unu grefieru le notá in ordinea in care se dá. Maioritatea voturilor unui tribu determiná votulu tribului intregu; maioritatea voturilor între triburi determiná votulu poporului si totu asia si la curii si la centurii. Acestu usu érá bunu până candu domnea onestitatea între cetatieni si până candu fiacaruia i érá rusine a si dá in publicu votulu seu pentru o cauza nedrepta séu unu individuu nedemnu. Inse, candu poporulu érá coruptu si voturile se cumperau, afara mai convenabilu a le dá in secretu, pentru de a infriná pe cumperatori prin nesigurantia si a oferii misiilor unu mijlocu de a nu se face tradatori.

Sciu, cá Cicerone blamácia acésta schimbare si in parte i atribue ruin'a republicei. Inse de si simtiu ponderositatea ce o are aici autoritatea lui, totusi nu potu fi de acordu cu opiniunea lui. Din contra eu credu, cá tocmai pentru cá nu s'au facutu mai multe schimbări de felulu acesta. s'au acceleratu pierderea Statului. Precum nutrimentulu unui sanétosu nu este convenabilu pentru unu bolnavu, astfeliu nu trebuie cá cineva se voiésca a guberná unu poporu coruptu dupa aceleasi legi, ce sunt convenabile unui poporu sanetosu. Nimicu nu probésa mai bine adeverulu acestei maxime, cá durat'a republicei Venetiei,**) a carei simulacru mai esista inca, singuru numai pentru cá legile ei nu convinu de-

*) Acésta centuria' alésa prin sorti se numea prerogativa, din cauza cá ea érá prim'a, care isi dá votulu si de aicea isi trage originea cuventulu prerogativu. Not'a lui J. J. Rousseau.

***) Pe candu scriá Rousseau acestea, republic'a Venetiei. odinióra atátu de puternica, mai esista, de si se apropiase tare de peira sa. A se vedea „Istoria republicei venetiane“ scrisa de comitele Daru. Not'a Traduct.

cátu pentru ómeni corupti. Intre cetatieni se impartiau tablitie, pe care isi potea pune fiacare votulu, fára cá se póta sci, care este opiniunea lui. Se inventara apoi noue formalitati pentru strengerea tablitiloru, numerarea si compararea lor etc. ceea ce nu impiedecá inse cá fidelitatea functionarilor*) incrediuti cu acele afaceri se nu fia trasa la indoiala. In fine pentru de a impiedecá intrigile si traficulu voturilor se publica decretu, a caroru multime probésa neutilitatea lor.

Pe la finele republicei se veduira adesea constricti a recurge la expediente extraordinare pentru de a suplini nesuficientia legiloru. Aci se inventau miracole, prin care inse se potea impune numai poporului, nu inse si acelu care ilu gubernau, aci se convocau adunari fára de veste, pentru cá se nu aiba tempu candidatii a tiese intrigile lor, aci éra se consumá o siedintia intréga cu discursuri lungi, candu vedea cá poporulu sedusu érá aplecatu a luá o decisiune fatala. Inse in fine ambitiunea le dejucá pe toate si lucrulu celu mai de necredutu este, cá in mijloculu atatoru abusuri, acelu poporu imensu, sub scutul regulamentelor sale vechi continuá alegerea magistratiloru, confectionarea legiloru, a decide procesele si de a transiá afaceri particulare si publice, cu aceeasi inlesnire cu care o ar fi potutu face senatulu insusi.

Post'a redactiunei.

— Bucuresci, 21 Decembre st. v. La postele din monarchia austro-unguresca nu se mai cere nicairi. cá pe scrisorile recomandate se se puna câte 5 sigille, ci numai unu sigillu si nici acela cu céra rosia, ci numai lipita cu gummi sau cu o marca; singuru la scrisori cu bani se ceru 5 sigille, daca nu se tramitu cu asemnatiune (mandatu). Numai in Romani'a se mai sustine vechi'a rigóre si inca potentia, cá-cí scrisori recomandate se refusa daca n'au 5 sigille, éra cele cu bani trebuie se aiba celu puçinu 7 până in 9 adeca indoiturile se fia coperite cu céra, preste acésta se se mai sigilledie scrisóra inca si cu sigillariu afumatu la lumina sau moiatu in colóre negra, fóra nici-unu scopu si nici-unu folosu; cá-cí daca ar fi vorb'a cá oile numerate nu le mananca lupii, apoi nu este adeveratu, cá-cí le mananca si numerate, aparate de cani si de pastóri, numai se le apuce, precum vedemu si citimu fórtu desu anume din puste Ungariei, despre spoliarea postelor prin banditi, uneori chiaru prin câte unu individuu din localulu postei.

— Jassi, Focsiani, Calarasi. Éca ce se intempla: ddni abonati depunu banii la posta, cá se'i inaintiedie in alta tíera, in strainatate, pentru foi periodice. Conformu nu scimu carei legi si conventiuni, Directiunile postelor romanesci din provincia inaintiedia anii la Directiunea centrale din Bucuresci, unele la Iassi, de acolo se trimitu la Bud'a-Pest'a respective la Vien'a. Dela B.-Pest'a vinu comande la directiuni, nu si banii, ci se cere cá mai anteu se se faca expeditiunea diariului. Se face si acésta Nr. 1, 2, 3, 4; apoi se ceru banii, aceia inse nu vinu in cate 2 3 si 4 luni, uneori remanu cu anulu intregu. Urmarea este: nespusa perdere de tempu cu corespondentie incóce si incolo, până ce in unele casuri se si sistedia expeditiunea, fára vin'a, nici a prenumerantiloru nici a editoriloru. Acésta procedura sémena multu cu sistem'a de vama, daca nu chiaru prohibitiva, de siguru inse protectionista, cá-cí nu se póte vedé nicairi ratio legis, pentru ce atátea cerimonii si drumuri intortochiate la abonarea de foi periodice straine, si anume nu se pricepe, de ce directiunea centrale din B.-Pest'a nu inaintiedia abonamentele straine dintr'odata cu comandele ce face, ci astépta cá dupa aceea se i le céra si reclame cu lunile intregi. Nimicu mai simplu si mai siguru, decâtu metodulu adoptatu din tierile apusene aici in monarchia. O blanquette de 1/2 cruceriu, mandatu si cuponu la unu locu, porto numai 5 cr. până la sum'a de 5 florini si dela 5 fl. in susu până la 50 fl. numai 10 cr. lipitu cu marca pe mandatu de asupra, in drépt'a. Inscii sum'a ce trimiti, atátu pe mandatu cátu si pe cuponu, cu adress'a intréga si bine respicata; mai scrii pe cuponu ori-ce voiesci, cá pe o carta de corespondentia; numeri pretiulu, iai recepiss'a si esci siguru de expeditiunea.

— Alb'a-Julia. 1 Ianuaru, Sufletu de omu nu si-a luat ostend'a cá se descria daunele cauzate locuitoriloru romani nici de pre Murasiu. Din câte scimu noi, cele mai mari daune au lovit pe locuitorii romani din muntii apuseni, pe cei din Zarandu si din comitatulu Aradului. (Vedi Nrii prec.)

In cátu pentru biserici, noi scimu numai despre patru romanesci din Transilvani'a, asupra carora au esitu sententie de executiune si vendiare cu tob'a. Ambele ordinariate au afluatu fórtu tardiu despre acele batjocuri facute religiunei, precum nu s'au mai auditu de candu este tíer'a acésta, candu apoi au si departatu iute acea rusine, asia dicéandu, in momentele din urma; aveti inse tóta dreptatea, cá acelu protopopu, carele cá creditoru ceruse elu insusi executiunea, meritá dela Sibiu cu totul alta tractare. Daca DV. sciti si alte casuri, pentru ce nu le aratati la respectivulu ordinariu? Au nu vedurati, cá pe una érá p'aci se o cumperu jidovulu de acolo, cá se o adaptiedie si prefaca in cárciuma? Aici amu ajunsu.

*) Numele acestora érá: custodes, distribitores, ro-gatores suffragiorum. Not'a lui J. J. Rousseau.

Cu acestu Nr. 104 se inchiaie si anulu II-lea alu existencie acestui organu de publicitate romana

„OBSERVATORIULU“.

Onorabili nostrii lectori, cari au urmaritu dela inceputu atátu metodulu cu care ne amu desvoltatu program'a nóstra comunicata inainte cu doui ani, cátu si grelele crise prin care ne trece natiunea si patri'a, n'au nici o trebuintia se le mai recomadamu prin programe pompóse, labórea nóstra plina de adversitati. Publiculu nostru ii este prea de ajunsu cu ceea ce scie de multu, cá adeca press'a romanésca pre langa ce este reprezentata abia prin 11 foi periodice pe totu teritoriulu locuitu de romani in la intrulu monarchiei Habsburgice, apoi si atáta cáta o avem, este reu veduira de cátra adversarii vietiei nóstre nationale si politice.

Pentru noi inse tocma impregiurarea din urma a decisu, cá se continuamu, de si sub alta forma, cu poteri noue spinós'a carare de publicistu, pe care intraseramu in 1 Ianuaru 1838.

Trei milióne de locuitori romani ar avea trebuintia de o pressa periodica neasemenatu mai bogatu reprezentata decâtu este cea actuala, cá-cí in casu contrariu nu s'ar pricepe nici macaru cum ne-amu numi natiune. Legiune este numerulu cestiuniloru, postulatelor, calamitatiloru poporului romanescu, caroru nici unu strainu, ci numai romanii potu si trebuie se le dea espressionu prin press'a lor periodica.

Editorulu si redactorulu „Observatoriului“ fiindu ajutat cu zelu si devotamentu de cátra iubitu seu fiú Jeronimu, cá colaboratoru primariu, pune speranti'a in Dumnedieulu parintiloru nostri, si in caldurós'a inbraçiosiare a publiculu, care a intielesu de multu tendenti'a nóstra, si trece inainte cátra scopulu seu nestramutat.

Condiitiunile de abonamentu se vedu in fruntea diariului. G. Baritiu.

Ne rugamu cá adresele se se scria in dosulu cuponului intregi pe mandatu (asignatiunea) postei, numindu-se la localitati mai mici si comitatulu séu districtulu in care se afla.

Aparate de musica.

Aceste aparate canta 4—200 piese, cu séu fára espressionu, mandoline, dobe, campane, castagnete, voci ceresci, jocu de harfe etc.

Dose cu musica

cantandu 2 până la 16 piese; mai departe necesare, port-figare, case elvetiane, albumuri de fotografii, necesare de scrisu, scatula pentru manusi, apusatoru pentru scrisori, vase pentru flori, emis de țigaretu, tabathiere, mese de lucratu, sticle, sticle pentru bere, port-monaiuri, scaune etc., tóte cu musica. Tóte acestea in fasóuele cele mai noue si de calitate superioara le recomanda

(111) 4—4 J. H. Heller, in Bern.

Nu numai pentru comande directe se garantedia originalitatea; ori care altele ce nu pótra semnatura mea, este fabricatu strainu. Fabric'a se afla in casa propria.

Liste de preturi inscrisu se tramitu franco. Aparate musicale in restemula dela November pánu in Aprilie. Franci vinu a se imparti ca premii între cumperatori acestoru 100 din bncatlie cele mai frumoase in valóre de 20,000

Pentru

Craciunu si Anulu nou

se recomanda marele si de nou asortatulu depositu de orológe alu lui

Johann Buschek

din Sibiu Strad'a Cisnadiéi Nr. 16, cu cele mai bune orológe de auru si argintu, lantiuri de auru si argintu probate prin oficiulu de pontiare c. reg.

Orológe cilindre de argintu 10, 12, 14, 16 fl. Remontoire cilindre de argintu 15, 18, 20, 22, 24 fl.

Ancre de argintu 15, 16, 18, 20, 24 fl. Ancre remontoire de argintu 19, 20, 24, 30, 40 fl.

Orológe de auru pentru dame 18, 20, 22, 24, 30, 36, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire de auru pentru dame 40, 46, 50, 56, 60, 75, 80 fl., 120, 150 fl.

Ancre de auru pentru domni 40, 45, 50, 60, 70, 80, 90, 100 fl.

Remontoire ancre de auru pentru domni 40, 46, 50, 58, 60, 70, 80, 90, 120 fl.

Lantiuri de auru pentru domni si dómne 24, 26, 28, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 100 fl.

Lantiuri de argintu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10 fl. Lantiuri de talmi-auru 1 fl. 50 cr. 2, 4, 5, fl.

Orológe de parete remontoire parisiane 14, 15, 16, 18, 20, 24 fl.

Desteptatori parisiane (Wecker) 5.50 cr. 6, 7, 10, 20 fl. Orológe de Schwarzwald 4, 5, 6, 7, 8, 10 pana la 24 fl.

Orice reparaturi se facu in modulu celu mai conscientiosu. Comande se escutedia prin ramburse (Post-Nachnahme.) Pachetarea gratuita. Pretiurile-curente se tramitu la cerere. (108) 10—10